

INIJOSS

İnönü University International Journal of Social Sciences / İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi,

Volume/Cilt 8, Number/Sayı 2, (2019)

<http://inonu.edu.tr/tr/inijoss> --- <http://dergipark.gov.tr/inijoss>

ARAŞTIRMA MAKALESİ | RESEARCH ARTICLE

Gönderim Tarihi: 10.10.2019 | Kabul Tarihi: 06.12.2019

19.YÜZYILDA OSMANLIDA MÜZİK OLGUSU VE DÖNEMİN YENİLİKÇİ PADIŞAHLARI

Doç. Kaya Kılıç

Anadolu Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı
kayakilic@anadolu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-1331-0070>

Atıf / Citation: Kılıç, K. (2019). 19.Yüzyılda Osmanlıda Müzik Olgusu ve Dönemin Yenilikçi Padişahları. *İnönü University International Journal of Social Sciences & İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, (INIJOSS)*, 8(2), 551-570.

Özet

19.yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda müzik devletin yönetiminde çok önemli bir yer tutmuştur. 19.yüzyıl batılılaşma hareketinin de etkisi ile siyasi, askeri, ekonomik, kültürel reformlar ile devlet üzerinde sanatsal alanda ki müzik kültürü de değişikliğe uğramıştır. Dönemin padişahları Sarayda müzik kültürüyle beraber büyümüşlerdir. Osmanlı Saraylarında her ne kadar müzik unsurunun olduğunu söylemek mümkün olsa da yürütülen politikalar bazı müzik türlerinin değişikliğe uğramasına sebep olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğunda dönemin önemli bir değişikliği sayılan Mehterhanenin kapatılıp yerine askeri bando olan Musikâ-i Hümâyûn'un kurulması Osmanlıda ki müzik yapılanmasının farklı bir boyuta geçmesine olanak sağlamıştır. Osmanlıda batı müziği hareketinin başlamasının en önemli etkenlerinin devletin yetiştirdiği sanatkâr sultanlar ve bestekârların olduğunu gözlemlenmektedir. İmparatorluğun merkezi olan Saray sanatında merkezi haline gelmiştir.

Osmanlıda dönemin müziğe yön veren yenilikçi Sultanları ve bestekârları sayılan III. Selim, Sultan II. Mahmud, Donizetti Paşa, Sultan Abdülmecid, Sultan Abdülaziz ve Sultan II. Abdülhamid gibi sanatkâr isimler makalede incelenmiştir.

Bu araştırmada, 19.yüzyılda Osmanlıda müziğin konumu, gelişimi, müzikteki batılılaşma sürecinde dönemin bestekâr olan Osmanlı Sultanları ve müzisyenlerinin döneme nasıl etki ettikleri ve bu etkilerin sonuçları incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: 19.Yüzyılda Osmanlı'da Müzik, Muzika-i Hümâyûn, III. Selim, Yenilikçi Padişahlar

MUSIC IN OTTOMAN IN THE 19TH CENTURY AND INNOVATIVE SULTANS OF THE PERIOD

Abstract

In the 19th century, music played an important role in the management of the state in the Ottoman Empire. With the influence of the westernization movement of the 19th century, the musical culture in the artistic field on the state has also changed through political, military, economic and cultural reforms. The sultans of the period grew up in the palace together with the music culture. Although it is possible to say that there are music elements in the Ottoman palaces, the policies carried out have led to changes in some types of music. Mehterhane, which was considered an important change in the Ottoman Empire, was closed and the establishment of the military band Musikâ-i Hümâyûn, which replaced the Ottoman musical structure, allowed a new dimension to the Ottoman Empire. It is observed that the most important factors in the initiation of the Western music movement in the Ottoman Empire were the artful sultans and composers trained by the state. The palace, the center of the empire, has become a center for art.

Innovative Sultans and composers of the period in the Ottoman music, III. Selim, Sultan II. Mahmud, Donizetti Pasha, Sultan Abdulmecid, Sultan Abdulaziz and Sultan II. Artist names such as Abdulhamid are examined in the article.

In this research, the position, development of music in the Ottoman Empire in the 19th century, the effects of the Ottoman Sultans and musicians who were composers of the period in the process of westernization in music and the results of these effects will be examined.

Keywords: 19.century Music in Ottoman, Musikâ-i Hümâyûn, III. Selim, Ottoman Composers

GİRİŞ

Osmanlı'da 19.yüzyıl, yenileşmenin ve batılılaşma olgusunun en yoğun olduğu dönemdir. III. Selim ile başlayan ve daha sonra tahta çıkan padişahların reformları ile Osmanlıda birçok alanda yeni düzenlemeler ve gelişmeler yaşanmıştır.

III. Selim resmi anlamda batı müziğine ilgi duyarak bu müzik türünün Osmanlı Sarayına girmesine olanak sağlamıştır. Resmi anlamda batı müziği kültürünün orduya sirayet etmesi de yine III. Selim devrinde olmuştur. Nizam-ı Cedid adı altında yeniçeri örgütünden bağımsız, kılık, kıyafet, donanım ve taktikler açısından Avrupalı prensiplere göre oluşturulan yeni teşkilata bir de boru takımı ilave edilmiştir. Hatta tam teşekküllü bir bando olmayan bu oluşumda Yazar Sevensil'in 'Bandomuzun ilk hocaları' olarak kabul ettiği Vaybelim Ahmed Ağa ve Trampetçi Ahmed Usta gibi Türkler de görev yapmıştır. (Aracı, 2006, s. 56) III. Selim, II. Mahmud ve Tanzimat dönemi boyu Türk musikisi birçok önemli değişimleri geçirmiş ve parlak çağını yaşamıştır. Kulaktan kulağa geçen besteler dönemi kapanmıştır. (Ortaylı, 2007, s. 18)

III. Selimin başlattığı bu yenileşme süreci daha sonra II. Mahmud ile devam etmiştir. II. Mahmud o dönem Mehterhane adı verilen Osmanlı Askeri bandosunun yerine batılı tarzda modern bir bando topluluğu olarak Muzika-ı Hümayun'u kurmuştur. Bu yeni kurulan kurumda yeniden yapılanmaya gidilmiş ve bu çalışmalar, yalnızca askeri musikiyle sınırlı kalmamıştır. Bandonun yanı sıra orkestranın da kurulmasıyla birlikte batı müziğinin Saray ve çevresince tanınması, sevilmesi, daha sonra da toplum tarafından dinlenip benimsenen bir müzik türü haline gelmesi amaçlanmıştır. Bu durum batı sanatının yavaş yavaş Saraya girmesine olanak tanımıştır. (Güdek & Kılıç, 2016, s. 91) . .

Yapılan bilimsel araştırma sürecinde incelenen kaynaklardan Osmanlı Devletinde kültürel reformlar ile devlet üzerinde sanatsal alanda ki müzik kültürünün de değişikliğe uğradığı görülmektedir.

Bu makalenin amacı, 19.yüzyıl Osmanlı imparatorluğunda yaşamış olan Padişahların Osmanlı Devleti Saraylarında icra edilen müziğe nasıl etki ettiklerini incelemek ve bu süreçte Sultanların dönem müziğine yaptıkları katkılar üzerine değerlendirmeleri ortaya koymaktır.

Verilerin toplanma süreci yazılı ortamdaki kaynakların taranması ve konu bütünlüğüne uygun olarak tasnif edilmesi sonucu oluşturulmuştur. Ayrıca ulusal boyutta yapılan kapsamlı kaynak taraması sonucunda bu alanda fazla çalışmaya rastlanılamamıştır. Bu açıdan çalışma özgün olma niteliği taşımaktadır.

1. OSMANLIDA BİR BESTEKÂR SULTAN III. SELİM

Osmanlı İmparatorluğu'nun 28.padişahı olan III. Selim, III. Mustafa ile Mihrişah Sultanın ilk oğulları olarak 24 Aralık 1761 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Osmanlı Hanedanında irsi olan sanatkârlık ve sanatseverlik özelliği III. Selim'de kendini gösterir. Özellikle musiki alanında Osmanlı padişahları arasında da Türk musikisi bestekârları içinde onun ayrı bir yerinin olduğu herkesin birleştiği bir husustur. Küçük yaşlarından beri kendisini bir yandan devlet yönetimi için hazırlamış, diğer taraftan da çok sevdiği musiki ve edebiyatla meşgul olmuştur. Nizam-ı Cedit anlayışı dahilinde ülkenin kültür ve sanat hayatına bilinçli bir yaklaşım ile yön verdiği görülmektedir. Osmanlılarda uzun yıllardan beri musikinin Enderun da önemli bir yer işgal ettiği bilinmektedir. Bu anlayış çerçevesinde ve padişahın tutumuna göre ön plana çıkan veya biraz daha geri planda kalan musikinin III. Selim döneminde ayrı bir noktaya ulaştığını görmekteyiz. Geçmiş yıllara göre musiki Enderun da daha önemli ve kalıcı bir yer edinmiştir. (Salgar, III. Selim Hayatı-Sanatı-Eserleri, 2001, s. 29)

III. Selim'in genç yaşlarından itibaren musikiyi ilim ve uygulama yönleri ile öğrenme arzusunda olduğu bilinmektedir. Şehzadeliğinde amcası I. Abdülhamid'in imamlarından Kırimi Kamil Efendiden musiki dersleri almıştır. III. Selim'in bu geleneksel yöntem ile klasik musikinin temel eserleri ve bestekârlık tekniğini öğrendiği söylenebilir. Musikide en verimli dönemini şehzadeliğinde yaşayan III. Selim'in özellikle kafes arkası yıllarını birçok yönü ile çok iyi değerlendirdiğini görmekteyiz. Bestelemiş olduğu büyük ve küçük formdaki eserlerinin yanı sıra Arazbar-Buselik, Dilvenaz, Evcara, Hicazeyn, Hüzzam-ı Cedid, Neva Kürdi, Neva-Buselik gibi makamları terkiib etmiş ve bunlardan başka unutulmaya yüz tutmuş birçok makamı da canlandırarak musiki alemine sunmuştur. III. Selim'in bir bilinçli hizmeti de nota ve nazariyat alanında gerçekleşmiştir. Geniş bir manada değerlendirilirse, III. Selim, musiki sanatının yücelmesinde ve yönlenmesinde son derece etkili olmuş bir padişaktır. (Salgar, 50 Türk Müziği Bestekarı, 2005, s. 148-149)

III. Selim Osmanoğulları içinde pek çok değerli, hatta büyük bestekâr yetişmesine rağmen, hiçbiri III. Selim gibi deha çizgisine erişememiştir. (Öztuna, Türk Musikisi Akademik Klasik Türk Sanat Musikisinin Ansiklopedik Sözlüğü, 2006, s. 278) III. Selim döneminde Nizâm-ı Cedid kapsamı çerçevesinde daha sonraki dönemleri etkileyecek önemli olaylardan biri, yeni kurulan ordu çerçevesinde Fransız öğretmen, uzman ve yöntemlerinden yararlanılarak, Osmanlı'da Batı'ya dönük bir aydın tipinin doğmaya başlamasıdır. III. Selim döneminin yenilikler açısından önemli bir yönü de

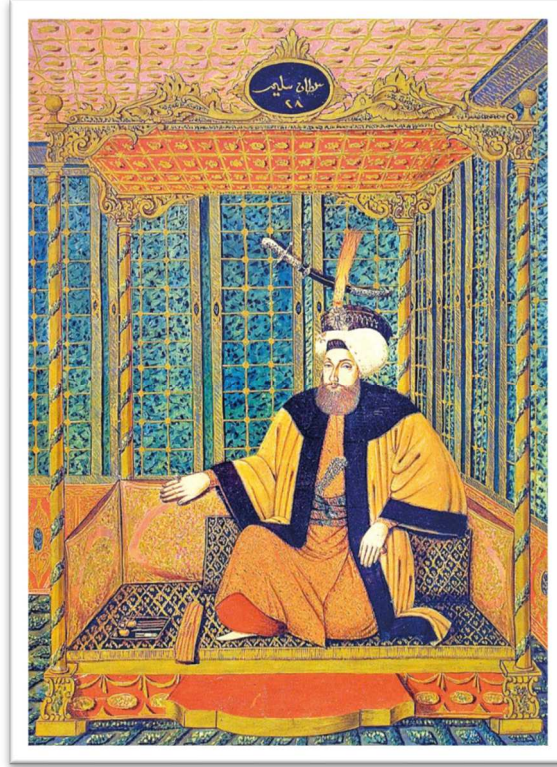
sanat, müzik, edebiyat vb. alanlarda gündelik hayatta yenilikler oluşmaya, batılılaşma görülmeye başlanmasıdır. (Okumuş, 2005, s. 23)

III. Selim döneminde en önemli belirgin özellik yenilikçiliktir. Yeni müzik makamlarının arayışları ile değişiklik kendini belli etmektedir. Farklı bestekârların bir araya gelmesi ile ortak bir dil olan Fasıllar bestelenir. Eski ve yeni kurallar karşılaştırılıp irdelenir. Bu dönem Osmanlı müzik sanatında III. Selim devri diye adlandırılmaktadır. (Akdeniz, 2018, s. 151) III. Selim devrini incelediğimizde içinde barındırdığı siyasi, kültürel, askeri ve sanat açısından batıya dönük ilk yaklaşımların bu dönemde yapıldığı ve Saraydaki bu değişimin yankılarının uzun süre devam ettiği görülmektedir. Sultan Selimin bu yenilikçi reform çalışmaları Saraydaki gelenekçi muhalefet kesimler tarafından kabullenmesi zor bir durum haline gelse de bu batılılaşma hareketi içerisinde aslında Osmanlı İmparatorluğunun batıdaki sanat ve ilimin ilerlemesine Osmanlı devletini de katmak için çaba gösterdiği görülmektedir. Fakat bunu yaparken kendi gelenek ve göreneklerine bağlı şekilde uygulamalar yaptığı bilinmektedir. Buna en iyi örnek kendi çalışmaları olan makamsal, armoni, nota yazımı ve dönemin önemli bestekârlarının eserlerinin düzenlenmesinin yapıldığı çalışmalarda bulunup bir ekol yaratmasıdır. Bu ekole III. Selim ekolü denmektedir.

Türk Musikisi tarihinde bir devre ve musiki ekolü III. Selim'in 18 yıllık saltanatından ibaret değildir; geriye doğru hiç olmazsa 1785'e kadar kaydığı gibi, 1807'den sonrada devam etmiştir. 1815 ve 1825'ten sonra yeni temayüller başlamıştır. Bu devirde Türk Musikisi, yeni makamlar ve bestekârlık furyasıyla yeni yollar aramıştır. III. Selim musiki ilminin de ortadan kalktığını fark etmiş, nota ihtiyacını duymuştur. Hamparasum'a ve Şeyh Abdülbaki Nasır Dede'ye iki ayrı sistemde iki nota icat ettirmiş ve bu zatlar, kendi sistemleriyle padişahınkiler dahil, birçok parçayı notaya almışlardır. (Öztuna, Türk Musikisi Akademik Klasik Türk Sanat Musikisinin Ansiklopedik Sözlüğü, 2006, s. 280).

III. Selim'in yenilikçi Türk Musikisine verdiği önemi ve değeri, bıraktığı kaynakları, eserleri ayrıca devlete kazandırdığı sanatçılar ve bestekârlar ile gözlemlenmektedir.

Osmanlı padişahlarının büyük bir kısmının çeşitli sanat dallarına ilgi duyduğu, ilim ve sanat çalışmalarını teşvik ettiği ve desteklediği bilinmektedir. Bunların arasında şairliğinin yanı sıra saz icracılığı, mûsiki nazariyatına vukufu ve özellikle bestekârlığı ile III. Selim, Türk mûsikisi tarihinin önde gelen simaları içinde yer almış ve dönemi kendi ismiyle anılan bir mûsiki ekolü çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu ekol, sadece hükümdarın saltanat yıllarından ibaret kalmayıp onun vefatından sonra şekillenecek birtakım değişikliklerin alt yapısını hazırlaması yönünden de önem taşımaktadır. III. Selim'in musikişinaslara karşı yakınlık gösterip onları himaye etmesi bu sanatın ilerlemesi ve yükselmesinde önemli rol oynamıştır. Osmanlı padişahlarından hiçbirinin mûsiki sevgisi, ilgisi ve bestekârlığı III. Selim düzeyine ulaşmamıştır. (Özcan, 2009, s. 425) III. Selim'in bestelediği eserlerinde içli, aşikhane ve daha dünyevi lezzetleri eksen alan bir musiki anlayışı onun yenilikçi döneminin ayırt edici özelliğidir. (Güntekin, 2010, s. 11)

Fotoğraf 1: *Sultan III. Selim* (İnan ve Suna Kıraç Koleksiyonu, *Albüm*, lv. 28)

2. BATI MUSİKİSİNİ OSMANLIYA SOKAN PADIŞAH II. MAHMUD

20 Temmuz 1785 doğdu. I. Abdülhamid'in oğludur. Ayrıca "büyük" sıfatıyla da anılır. Amcası III. Selim'in tahttan indirilmesi (29 Mayıs 1807), ağabeyi IV. Mustafa'nın cülûsu ve bunun da Alemdar Mustafa Paşa tarafından hal'i üzerine 28 Temmuz 1808 de padişah oldu. Devletin yeniden yapılanmasıyla ilgili hayati önem ve zaruret arzeden köklü ıslahatların sürdürülmesi saltanat döneminin belirgin özelliğini oluşturur. (Beydilli, 2003, s. 352) Kendisinden 23 yıl büyük olan amcasının oğlu III. Selim'in 18 yıl süren bütün saltanatı boyunca 2.veliahd olarak kaldı. II. Mahmud tanbur ve ney ile musikiyi bizzat Sultan Selimden öğrendi. (Öztuna, Sultan II. Mahmud Cihan Hakanı ve Yenileşme Padişahı, 2014, s. 18)

Türk musikisinin son büyük hamisi olan II. Mahmud batı musikisini de Osmanlıya sokan üstat bir bestekâr ve hükümdardır. (Öztuna, Türk Musikisi Akademik Klasik Türk Sanat Musikisinin Ansiklopedik Sözlüğü, 2006, s. 6) II. Mahmud Osmanlı reform hareketleri tarihinde önemli bir yer tutar. Üzerinde büyük tesiri olan şahıs amcasının, yani III. Mustafa'nın oğlu Selimdir. III. Selim'in reformlarının süratle ilerlediği yıllarda Mahmud, parlak zekâsı ile Selim'in yaptığı yenilikleri görüyor, yapmak istediklerini de yine Selim'den dinliyordu. Selim gibi musikiye aşık bir sultanın musiki hocalarından dersler alıyor, bu dersleri ayrıca bizzat Sultan Selim'den aldığı ney ve tambur dersleri ile derinleştiriyordu. O yüzden dir ki Osmanlı Devleti'ni yenileştirmek isteyen Selim'in II. Mahmud üzerindeki tesiri çok büyüktür. (Andıç, 2014, s. 108) Vak'a-i Hayriye adıyla tarihe geçen kanlı şehir muharebesiyle Sultan II. Mahmud, yeniçerileri ve diğer kapıkulu ocaklarını ortadan kaldırdı. Böylece Osmanlı Türkiye'sinin bir asırdan az eksik devam edecek modern dönemi açıldı. İmparatorluk dağılmaktan kurtuldu. Bütün müesseseler batı örneğine göre yenileştirildi. (Öztuna, Dede Efendi,

1987, s. 38) II. Mahmud 1826 yılına gelindiğinde batılılaşma sürecine giren tüm yenilikler gibi sanat alanında da çeşitli reformlar yapmıştır. Bunların başında Mehterhanenin kaldırılıp yerine Muzika-i Hümayun'un kurulması gelir. Bu batılı tarzda kurulmuş olan bando topluluğu Saray çevresi dışında da benimsenen bir kuruluş haline gelmesine çalışılmıştır. II. Mahmud'un batı müziği formunu örnek alırken geleneksel olan kendi Musikisini de unutmuyup bestekârlara sahip çıkmıştır. Bunlara örnek İsmail Dede efendidir.

1828 yılında II. Mahmud'un isteği doğrultusunda dönemin Sardunya elçisi olan Marki Groppalo Osmanlıdan bir Orkestra şefi istenilmekte olduğunu Türino'ya yazıp İtalya'dan sanatında başarılı olan bir müzisyenin gönderilmesini istemişti. (Gazimihal, 1955, s. 42) Bunun üzerine Muzika-i Hümayun'un başına Opera bestecisi Giuseppe Donizetti (Donizetti Paşa) getirilmiştir.

Muzika-i Hümayun'un başına getirilmiş olan İtalyan şef Donizetti, II. Mahmud'a ithaf ettiği ilk "Marş-ı Sultanî" bestesini yaparak, batı müziğinin Saraydaki yerini resmi olarak belgelemiştir. (Sarı, 2014, s. 60) Kurulan bu ilk bandoyu padişah II. Mahmud'un yakından takip ettiğini ikinci Mahmud devrinde hekimbaşı olan Abdülhak Mollanın yazdığı hatıralarından okuyoruz.

1829 yılında II. Mahmud'un İstanbul yakınlarındaki bir yolculuğunda yanında bulunmuş olan hekimbaşı, bu yolculuktaki olayları kendi hatıralarında yazmıştır. Şubat 1829 da ikinci Mahmud ve yanındakiler gemiyle İstanbul'a dönecekleri zaman kurduğu askeri bandonun (Muzika-i Hümayun) kara yolu ile yürüyerek İstanbul'a döneceğini öğrenince tüm bandoyu da kendi gemisine almış ve gemi kalktıktan sonra da içlerinde birkaçını kendi yanına çağırıp iki saat boyunca onlardan müzik dinlemiştir. (Sevengil, 1970, s. 6)

Sultan II. Mahmud'un her alanda yaptığı reformlar ile başlayan batılılaşma süreci, müzik alanında da yapılan gelişmeler ile bu dönemde kendini göstermiştir. II. Mahmud, müzisyen kimliği ile de kurduğu bando, Osmanlı Devletinin en çağdaş hali ile Avrupa'da ki bandolardan farksız bir hal almış, hatta o dönemdeki ünlü Napolyon'un bandosundan farksız bir oluşum haline gelmiştir. (Aracı, 2006, s. 71) Osmanlı musikinde usta bir bestekâr da olan padişah II. Mahmud, 1829 dan 1839 a kadar on yıl boyunca batı musikisi eserlerini dinlemiş ve bu yeni müzik formuna alışmaya çalışmıştır, Fakat bunun yanında klasik Osmanlı musikisini de asla bırakmamış olduğu Sarayda ki büyük üstatların musiki fasıllarını dinlemek için padişah tarafından Saraya çağırıldıkları bilinmektedir. (Sevengil, 1970, s. 8)

Fotoğraf 2: *Sultan II. Mahmud*

2.1 Muzika-i Hümayun

1794'te Osmanlı ordusunda Nizam-ı Cedid adı verilen teşkilat hizmete girmiş ve asker, Batı örnek alınarak yenilenmişti. Yeniçeri zamanında orduya savaşlarda maneviyatını artırması bakımından büyük yardımı dokunan Tabihane ve Mehterhanelerinde bir düzene sokulmasına karar verilmişti. Fakat mehterhanelerin elde mevcut sazları ve yetişme sazları ile Nizam-ı Cedid'e ayak uyduramayacakları anlaşılmış, orduya batı sazlarından oluşan yeni bir bando teşkili uygun görülmüştü. 1826 'da II. Mahmud'un emriyle Mehterhaneler kaldırıldı ve yeni kurulan askeri Saray bandosuna Muzika-i Hümayun ismi verildi. O çağda Avrupa'da din dışı müzik fevkalade ilerlemiş, birçok besteci, orkestral, vokal ve enstrümantal pek çok eser vermişti. Çalgılar gelişmiş, orkestrasyon her gün ilerleyen, yenilik kazanan bir unsur olmuştu. Türk müziği, dolayısıyla Türk kulağı bu tarzın yabancıydı. Tam manasıyla batı karakterinde bir topluluk kurmadan önce yeni sazları öğretecek yetiştiricilere ihtiyaç vardı. Bu maksatla İtalya'dan Giuseppe Donizetti (Geatano Donizetti'nin kardeşi) davet edildi ve 1828 'de İstanbul'a gelen Donizettiye bir Saray Mızıkası kurması için geniş yetki verildi. Avrupa'dan saz kabiliyeti olan gençler mızıkaya alındı. Hamparsum notası terkedilerek bu gençlere bugünkü nota öğretildi ve çok geçmeden ilk Türk bandosu kendini dinletecek bir hale geldi. Nefesli sazların birçoğu işte o devrede Türkiye'de görülmüş ve tanınmıştır. (Sözer, 1964, s. 286) Muzika-i Hümayun esas olarak Bando, orkestra, Fasıl Takımı ve Müezzinan olarak dört bölümden oluşmaktaydı. Sonraki dönemlerde bunlara Opera-Operet, Tiyatro, Ortaoyunu, Cambaz ve Karagöz-Hokkabaz-Kukla bölümleri eklenmiştir. Muzika-i Hümayun deki Fasıl takımı kendi içinde 2 ye ayrılmaktaydı bunlar, Faslı Atık(Eski Fasıl) ve Faslı Cedid(Yeni Fasıl) olarak adlandırılmıştır. Eski Fasıl geleneksel fasıl heyeti Yeni Fasıl ise çok sesli parçaları çalabilecek nitelikteki yapıydı. Muzika-i Hümayun'un kurulma aşamasından sonrada eski ile yeni'nin, geleneksel ile modern'in ve tek sesli ile çoksesli yapıların bir arada olduğu önemli bir kurum haline geldiği gözlemlenmektedir. (Uçan, 2000, s. 53)

2.2 Osmanlıda İtalyan bir Müzisyen Paşa Giuseppe Donizetti

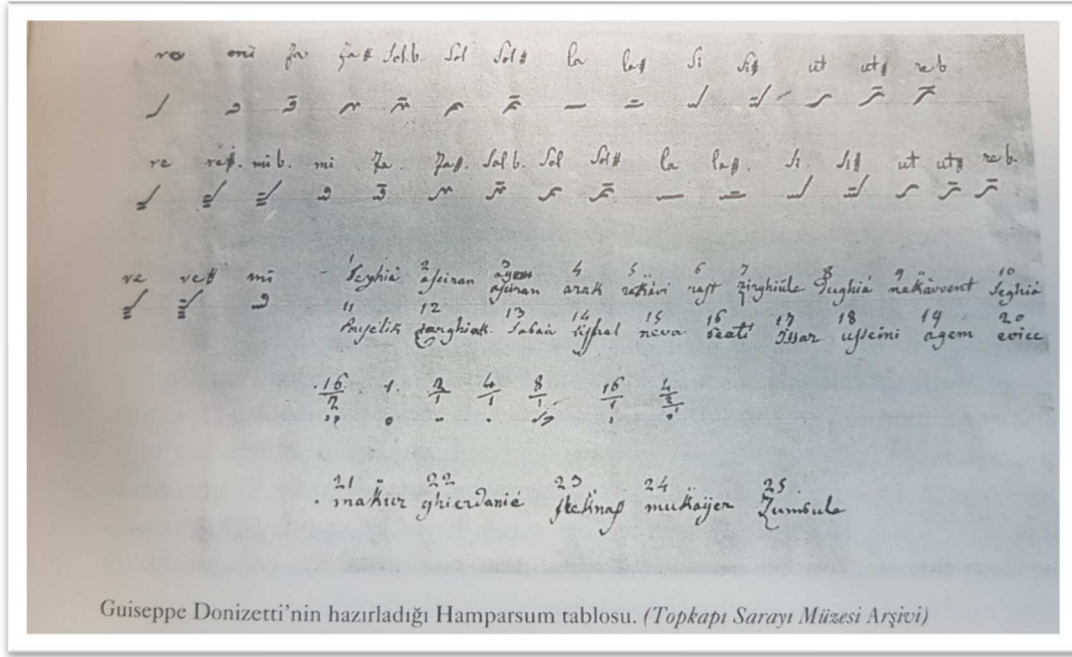
II. Mahmud'un Sarayda yaptığı reformlardan biride kurdurduğu yeni bandonun başına bir Avrupalı müzisyen getirmek olmuştur. Bunun sebebi o dönem Osmanlıda bu müzik türüne hâkim pek kişinin olmamasıdır. Padişah bu açığı kapatmanın yolunu o dönem için sanatında başarılı olan batıdaki sanatçıları Saraya getirtmek ve onlar sayesinde yeni yetişmekte olan genç müzisyenlere de bu yeni müzik formunu ve icrasını öğretmeyi amaçlamaktadır.

Bu amaç doğrultusunda II. Mahmud'un emriyle görevlendirdiği Hüsrev Paşa, Sardunya elçisi olan Marki Gropallo ile görüşüp kendilerine uygun bir müzisyen bulunmasını istemiştir. Bunun üzerine son hizmeti olan Napolyon'un müzikal şefliğini üstlenmiş ve ayrıca Avrupa da beğenilen bir opera müzisyeninin kardeşi olan Giuseppe Donizetti 17 Eylül 1828 yılında İstanbul'a gelmiştir. Gelir gelmez padişahın huzuruna çıkan Donizettiye Osmanlı Saltanat Muzikalarının Baş sanatçısı ünvanı verilmiştir. (Gazimihal, 1955, s. 42)

Donizetti'nin İstanbul'a Saraya gelme davetini kabul etmesinde birkaç önemli husus vardır. İlk olarak ailesinin de yaşadığı maddi zorluklardır. Bunu babası Andrea Donizetti'nin yazdığı mektuplardan öğreniyoruz. Andrea çocuklarından aile bütçesine katkıda bulunmaları gerektiğini onlara daimi surette ve açık bir dille belirtmektedir. Babası olan Andrea Donizetti'nin oğlu olan Giuseppe Donizettinin maddi desteğine ihtiyacı olduğu Avusturya imparatoruna yazmış olduğu arz teskeresinden anlaşılmaktadır. Mektup da ikinci oğlu olan Francesonun gönüllü olarak Kraliyet bandosunda eğitimci olarak görev aldığı, diğer oğlu olan Gaetano'nun müzik öğrenmek için uzaklarda olduğunu, kendisinin görevinden kazandığı maaşın da çok az olduğunu ve geçinmekte zorluk çektiğini bu durumda diğer oğlu olan Giuseppe Donizettinin ailenin yardımına koşacak tek kişi olduğunu yazmıştır. Donizetti'nin İstanbul Saray davetini kabul etmesinin maddiyat ve iş garantisinin yanında diğer bir sebebi de böylesine bir davetin Saray padişah daveti olması ve haliyle kendisine yüksek derecede prestij ve sosyal statü sağlayacak olmasıdır. (Aracı, 2006, s. 45-46)

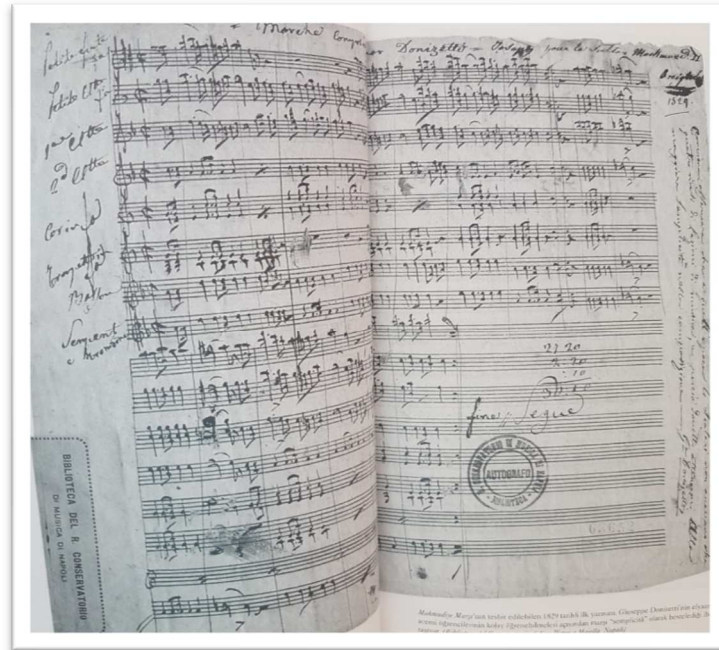
Donizettiye verilen görev, Osmanlıda yeni bir oluşum olan ve kendisinin de başında bulunduğu askeri bandosu ile batı müzik sanatını padişah II. Mahmud'un istekleri doğrultusunda Osmanlıda yer edinmesini sağlamaktı. Bu doğrultuda II. Mahmud tarafından Donizettinin eğitimine teslim edilen Enderun öğrencileri sık sık padişahın huzuruna kabul edilerek yaptıkları çalışmalarını padişaha sunuyorlardı. Bu sunumlardan anlaşıldığı üzere II. Mahmud'un yetişen öğrencileri dinleyip onların gelişim sürecini kontrol ettiği ve teşvik ettiği gözlemlenmektedir. (Aracı, 2006, s. 59-60) Donizetti öğrencilerine batı müziği kuramını öğretebilmek için önce kendisi o sıralarda Osmanlıda kullanılan bir tür nota yazım tekniği olan Hamparsum'u öğrenir. Hatta iki notasyon sistemini gösteren bir de çizelge hazırlar. (Aracı, 2006, s. 61)

Donizetti'nin Hamparsum notasını öğrenmekteki amacının Osmanlı musikisinde kullanılan perde isimlerini öğrenerek batı musikisine adapte etme ve hamparsum notasını ve tekniğini bilen öğrencilere batıda kullanılan nota karşılığını göstermek olduğunu anlıyoruz.

Fotoğraf 3: Donizetti Hamparsum Tablosu.

II. Mahmud'un kurduğu bando sadece opera üzerine kurulmuş eserleri değil aynı zamanda padişahın kendisine bestelenen ve onun izninden geçmiş marşları da çalmıştır. Giuseppe Donizetti de İstanbul'a geldiği ilk aylarda II. Mahmud için bir askeri marş bestelemiştir. Donizettinin el yazısı ile yazılmış olan bu marşın üstüne Sultan II. Mahmut için bestelenmiştir ifadesini düşmüştür. Bu yazma yıllar sonra Napoli konservatuvarı kütüphanesinde ortaya çıkmıştır. (Aracı, 2006, s. 66)

Fotoğraf 4: Mahmudiye Marşı Notaları

Giuseppe Donizetti ye Sultan I. Abdülmecid tarafından paşa ünvanı verilmiştir. 1828 yılında II. Mahmut adına **Mahmudiye Marşı** Abdülmecid adına da 1839 yılında Mecidiye Marşı bestelemiştir. Bu yaptığı besteler yıllarca Osmanlı devletinin resmi marşı olarak kayıtlara geçmiştir.

İstanbul Sarayında batı müziğinin yerleşip gelişmesi için yıllarca çalışmış olan Giuseppe Donizetti Osmanlı Sarayında yıllarca hizmet etmiştir. 1856 yılında İstanbul'da vefat ettiği zaman 68 yaşındadır. Yıllarca çalıştığı ve bizzat kurulmasında emeği geçen Muzika-i Hümayun orkestrası da padişah Abdülmecid'in emriyle cenaze töreninde besteleri icra edilmiştir. (Sevengil, 1970, s. 23)

3. BABA GELENEĞİNİ SÜRDÜREN PADİŞAH ABDÜLMECİD

23 Nisan 1823 tarihinde doğan Abdülmecit Babası padişah II. Mahmud 'un ölümü üzerine 1839 yılında padişah olmuştur. Babası II. Mahmud'un ölümü sonrası tahta çıkan Abdülmecid henüz 16 yaşındadır. Ancak genç yaşına rağmen Osmanlı devletinin batı uygarlığı çizgisinde yürütülmesi için yapılan reform hareketlerine babası gibi aynı kararlılık ve istekle yürütmüştür. (Aracı, 2006, s. 91)

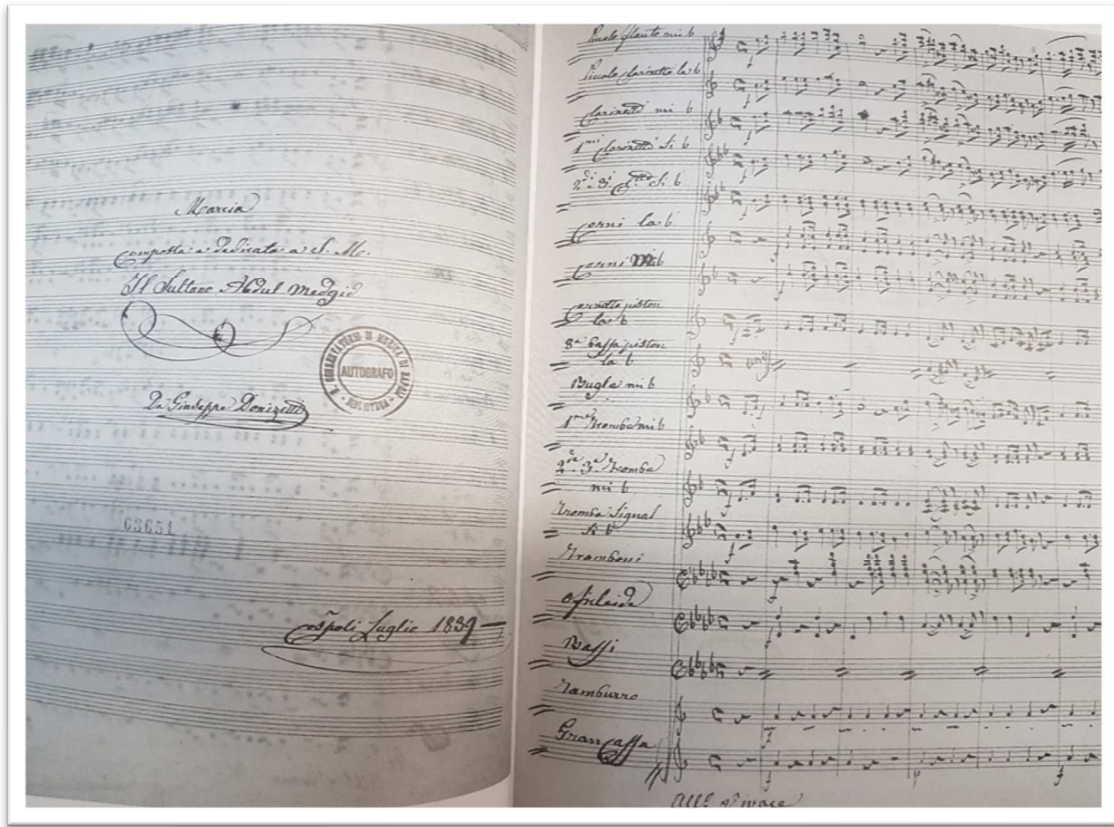
Sultan Abdülmecid yapılan araştırmalarda babasından gördüğü batı Müziği geleneğini kurumsallaştırdığını görüyoruz. Bundaki en önemli rolün kendisinin de çocukluk yıllarında Sarayda batı kültürü ve müziği ile yetişmiş olmasıdır. Sultan Abdülmecid babasından devraldığı bu müzik reformlarını ve eğitimlerini devam ettirmek üzere yurtdışından çok sayıda önemli bestekârlar ve hocaları Saraya davet ettirmiştir. Bu dönemde Muzika-i Hümayun'un başında olan Donizetti paşadan destek almıştır.

Batı musikisi Abdülmecid zamanında büyük gelişme göstermiş Muzika-i Hümayun bandosu da genişleyip müzisyen kadrosunu 301 kişiye çıkarmıştır. Bütün bu reformları uygularken Türk musikisinin de önemini kavrayıp dönemin önemli bestekârları Dede Efendi, Dellal-zade, Arif Beyi himayesi altına almıştır. (Öztuna, Türk Musikisi Akademik Klasik Türk Sanat Musikisinin Ansiklopedik Sözlüğü, 2006, s. 22) Padişah Abdülmecid'in özellikle opera ile ilgili konulara ilgisi olduğu bilinmektedir. Avrupa'da ki batı müziğinin Sarayda yetişmesi için Donizetti paşanın tavsiye ve görüşlerine önem vermiş hatta şehzadelerin ve sultan hanımlarının piyano dersi alması için Avrupa'dan yabancı sanatçılar getirtmiştir. Saraya padişah sayesinde ilk defa piyano enstrümanı girmiştir. Fransız markası olan Erard piyanolarının siyah renk üzerine yıldızlı süs ve Mahmud Han'nın oğlu Abdülmecid yazılı tuğra işlenmiştir. Donizetti'nin yetiştirdiği Muzika-i Hümayun bandosundaki enstrümanlar için batıdan yabancı öğretmenler getirilerek sanatkâr öğrenciler sanatlarında ustalaşmışlardır. Ayrıca dönemin büyük yabancı bestekâr ve icracıları da yine bu dönem Saraya davet edilip, padişah huzurunda konserler vermişlerdir. (Sevengil, 1970, s. 13-14) Belçikalı yazar Theodor Radoux, un "Vieuxtemps'in hayatı ve eserleri" isimli yayınladığı kitabında Vieuxtemps'in Sarayda verdiği bir konser sonrası Sarayda yapılan müzik çalışmalarını görmesi için padişah Abdülmecid tarafından Saraydaki musiki odasına davet edildiğini yazmıştır. Yine aynı kitap da 1848 yılında Donizettinin şeflik yaptığı bandodan ayrı bir konservatuvar ve altmış genç öğrencinin burada eğitim aldığını hatta bu öğrencilerden bazılarının Vieuxtemps'e Bellininin Somnabul operasından bir perdeyi temsil ettiklerini yazmıştır. (Sevengil, 1970, s. 17)

Opera bestecisi olan Gaetano Donizetti İstanbul'da Sarayda bulunan kardeşi Donizetti Paşa ya 1843 yılında gönderdiği bir mektupta meşhur bir piyano icracısı olan Franz Liszt'in İstanbul'a gelmek

istediğini bildirmiştir. Bu istek padişah Abdülmecid'in onayından geçtikten sonra huzurunda beklenen konserini gerçekleştirmiş ve padişah tarafından takdir görmüştür. (Sevengil, 1970, s. 24) Abdülmecid'in padişahlık zamanında Avrupa'dan dönemin önemli bestecileri ve icracıları sayılan Franz Liszt, Antonio Rossini, Henry Vieuxtemps gibi birçok sanatçı müzisyen Saraya davet edilmiş olup, operalar ve konserler vermişlerdir. (Güdek & Kılıç, 2016, s. 93) Abdülmecid'in opera ve tiyatro sanat dalına özel ilgisinin olduğunu yazılan kaynaklardan bilinmektedir. Bunda hiç şüphesiz Donizetti paşanın rolü büyüktür.

1839 yılında Donizetti Paşa, padişah Abdülmecid'e "Mecidiye Marşı'nı padişahın tahta çıktığı temmuz ayında bestelemiştir. Mecidiye Marşı, Mahmudiye Marşına kıyasla minör tonalitesinde olup, faklı form ile yazılmıştır. Ayrıca müzikal yapısında kulağa Türk musikisi tınısı şeklinde gelen ses aralıklarının kullanılması yüzünden farklı bir tarz içerir. Daha önce II. Mahmud için yazılmış olan Mahmudiye Marşına kıyasla daha fazla yerel motif kullanılmıştır. Bunun sebebinin Donizetti'nin 10 yıldır Osmanlıda kalması yüzünden etkilenmiş olduğu düşünülebilir. (Aracı, 2006, s. 97)

Fotoğraf 5: Mecidiye Marşının Guiseppe Donizetti 'nin el yazısı ile bestelediği yıl olan 1839 tarihli yazmasının kapağı ve birinci sayfası.

Mahmudiye Marşı partiyonu ile Mecidiye partiyonu nu karşılaştırdığımızda Mecidiye Marşında partiyona çok daha fazla enstrüman eklendiğini görmekteyiz buradan da anlaşıldığı üzere babası II. Mahmut zamanındaki bandoya kıyasla Abdülmecid'in Donizetti şefliğindeki bandosu enstrüman bakımından daha da zengin bir hal almıştır. Sultan Abdülmecid zamanının da Sarayda ve konaklarda çoksesli müziğe ilginin artması ve İstanbul'a dönemin birçok Avrupalı sanatçıların da

davet edildiği bilinmektedir. Bunun en önemli nedeni şüphesiz Abdülmecid'in müziğe sanata ve sanatçıya verdiği değerdir.

Fotoğraf 6: *Sultan Abdülmecid.*

4. ESKİ GELENEĞE VE ADETLERE BAĞLI BİR SULTAN ABDÜLAZİZ

Sultan Abdülaziz padişah olduğu zaman otuz iki yaşındadır. Sanatkâr bir padişahdır. Abisi Abdülmecid'in Avrupalılaşıma hareketlerine pek ilgi göstermemiştir. Alaturka bir hayat yaşamayı seçmiştir. Abdülmecid padişahlığı sırasında Naum Tiyatrosuna giderken şehzadeleride birlikte götürdüğü operalara yanında şehzade olan Abdülaziz'i de aldığı ve bu konserleri beraber izledikleri dönemin basınında yazılmaktadır. (Sevengil, 1970, s. 44)

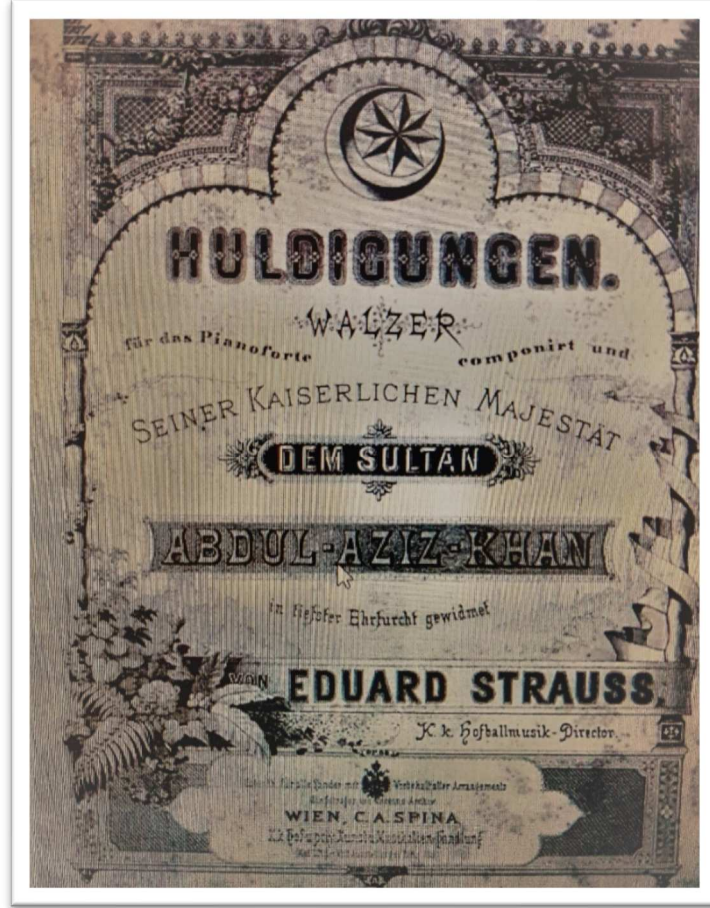
Sultan Abdülaziz'in müziğe karşı yeteneği ve ilgisi olduğu eski araştırma kaynaklarından gözlemlenmektedir. Ayrıca batı müziği alanında da sultanlar arasında ilk eser veren kişi olduğu bilinmektedir. Batı müziği alanında eserler vermiş olmasına rağmen yaşam tarzı ve eserlerinden padişah Abdülaziz'in asıl müzikal icra alanının Türk Musikisi olduğu anlaşılmaktadır. Günümüz Türk musiki eserlerinde Sultan Abdülaziz'e ait 3adet eser bulunmaktadır. Bu eserler hicaz makamında, Şefk-efza ve Muhayyer makamındadır. Sultan Abdülaziz'in imparatorluğu zamanında

yaşadığı Dolmabahçe, Beylerbeyi ve Çırağan Saraylarında musiki kendine daima yer bulmuştur. Sultan Abdülaziz döneminde Hacı arif Bey, Tanburi büyük Osman Bey, Kemani Sebuğ ve gibi devrin birçok önemli sanatçıları Sarayda hizmet vermiştir. (Toker, 2013, s. 155-160) Sultan Abdülaziz padişahlık dönemlerinde Avrupa Fransa İmparatoru üçüncü Napolyon tarafından Paris'te sergilenen bir sergiye davet edilmiştir. Abdülaziz bu daveti kabul ederek Avrupa'ya gitmiştir. Tarihte bu olay bir Osmanlı padişahının ilk yurt dışı seyahati olarak kayıtlara geçmiştir. Abdülaziz'in Fransa devletinin davetini kabul ettiğini öğrenen İngiltere İmparatoriçesi Victoria'da padişahı İngiltere'ye davet etmiş, Sultan Abdülaziz daveti kabul edip Fransa sonrası İngiltere'ye de geçmiş ve bu geziyi daha sonra Viyana izlemiştir. Padişah Abdülaziz bu seyahatleri sırasında batı müziği sanatı ile hep içi içe olmuştur bunun sebebi her karşılaşmanın ve selamlamaların Bando marşlarıyla olmasıdır. (Sevengil, 1970, s. 59)

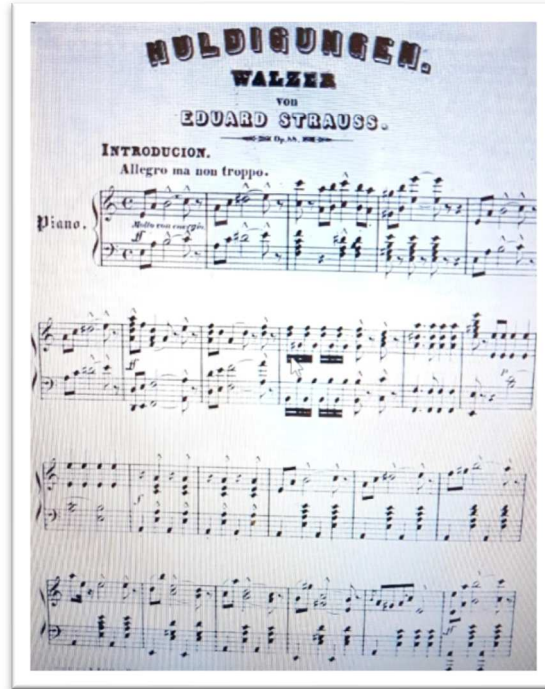
Abdülaziz'in bu gezileri sırasında birçok opera, tiyatro ve konsere katıldığını hem Türk hem de yabancı farklı kaynaklardan öğreniyoruz. Bunlardan biri Abdülaziz'in Fransa Paris de operaya gittiği yayınlanan telgraf haberlerinde belirtilmiştir. Bu haber Ruzname-i Ceride Havadis isimli gazetede yazılmıştır. (Sevengil, 1970, s. 59) Hiç şüphe yok ki Abdülaziz bu gezileri sırasında birçok etkinliğe katılmış ve batı kültüründen etkilenmiş olmalıdır.

Abdülaziz döneminde Sarayda müzik eğitiminin devam ettiği bilinmektedir. Ayrıca Abdülaziz Sarayda çalışan birçok müzisyene para harici ihsanlarda bulunmuş ve önceki padişahlar gibi sanatçılara hep destek vermiştir. Abisi Abdülmecid kadar olmasa da yurt dışından sanatçıların getirtilerek Sarayda konser vermesini sağlamıştır. Ayrıca, Sarayında ortaoyunu sanatı gibi birçok farklı sanat etkinliklerine de yer vermiştir. (Toker, 2013, s. 171) Yazar Sevengil'e göre Abdülaziz padişah olduktan sonra Sarayda batı müziği çalışmaları ihmale uğramıştır. Bu incelemeye katılmakla beraber yapılan araştırmada batı müziği çalışmalarında daha önceki padişah Abdülmecid'e göre sayısında azalma görülse de tamamen yok olmadığı anlaşılmaktadır. Yazar Toker'in belirttiği üzere Muzika-i Hümayun'un Abdülaziz'e sadece resmi törenlerde ve yemeklerde icra alanı bulmuştur. Yine bu dönemde geleneksel Türk musikisinin Abdülmecid dönemine kıyasla ağırlığını koyduğu ve ünlü müzisyenlerden kurulu Sazendegan-ı Hassa adı verilen müzik topluluğunun Sarayda öne çıktığı belirtilmiştir.

Osmanlı padişahı Abdülaziz'in yaşadığı dönem müzik ve sanata düşkünlüğü bilinmektedir. Her ne kadar kardeşi Abdülmecid'in zamanında başlayan batılılaşma çabası kadar ilerleyememiştir. Yine de Abdülaziz kendisinin bestesini yaptığı birkaç batı ve Türk müziği eserleri ile tarihe iz bırakmıştır. 19.yüzyılda Abdülaziz'e ithafen bestelenen birçok eserde kayda geçmiştir. Bunların başında Muzika-i Hümayun başı Callisto Guatelli'nin Marş-ı Sultanidir. Bu besteden 10 yıl sonra ise dönemin ünlü bestecilerinden Strauss kardeşlerin en küçüğü Eduard Strauss tarafından Huldigungen-Walzer op.88 adlı eser Sultan Abdülaziz için bestelenmiştir. Bu eserin notasının orkestra partisinin C.A. Spina yayınevi tarafından 1872 yılında Viyana'da basıldığı Yıldız Sarayında Saraya ithaf edilen 700B/329 envanter numarası ile kayıtlı olarak belirtilmiştir. Bu eser sonrası Abdülaziz'in Eduard Strauss'a Mecidiye Nişanı ile onurlandırdığı bilinmektedir. (Eğecioğlu, 2006)

Fotoğraf 7: Eduard Strauss'un Sultan Abdülaziz'e ithaf ettiği Vals notasının kapak sayfası.

Fotoğraf 8: Eduard Strauss'un Sultan Abdülaziz'e ithaf ettiği Vals notasının piyano partisi.

Fotoğraf 9: Sultan Abdülaziz

5. BATI MÜZİĞİNE HAYRAN BİR SULTAN II. ABDÜLHAMİD

II. Abdülhamid 1842 yılında Çırağan Sarayında dünyaya gelmiştir. Büyük kardeşi beşinci Murad'ın tahttan indirilmesi sonrası 1876 yılında padişah olmuştur. Sultan II. Abdülhamid'in özelliklerinden biri müzik zevkine sahip olmasıdır. Baba'sının devam ettirdiği batılılaşma süreci II. Abdülmecid'in batı müziğine karşı yaklaşımını olumlu yönde etkilemiştir. (Sevengil, 1970, s. 100)

Sultan II. Abdülhamid'in Piyano çalması ve iyi bir klasik batı müziği dinleyicisi olması onun farklı bir kişiliğe sahip olduğunu göstermektedir. Abdülhamid'in Batı kültürüyle yetişmiş bir padişah olduğunu biliyoruz. Çocukluğundan itibaren batı müziği alanında eğitim almıştı. Yapılan araştırmalarda batı müziğini Türk müziğinden daha çok sevdiği bilinmektedir. (Bicik, 2008, s. 119) II. Abdülmecid'in kızı olan Ayşe Osmanoğlu babasının musiki ile ilgisini kendi yazdığı kitabı olan "Babam Sultan Hamid'de şu sözlerle dile getirmiştir. Babam batı müziğini alaturkaya tercih ederdi. "Alaturka güzeldir ama daime gam verir. Alafranga değişiktir. Neşe verir. Piyano da alaturka dinlenmez. Kendine mahsus alaturka sazlarla çalınmalıdır". (Osmanoğlu, 2008, s. 29)

II. Mahmud ve Abdülmecid döneminde Muzika-i Hümayun'daki şeflik ve besteciliği süren Guiseppe Donizetti (Donizetti Paşa) öldükten sonra 1856 yılında Guatelli Paşa Muzika-i Hümayun'un başına geçmişti. Muzika-i Hümayun Sultan II. Abdülmecid zamanında ilerleme kaydetmiştir. Muzika-i Hümayundan eğitim almış olan klarinet sanatçısı Albay Mehmet Ali Bey Guatelli paşanın yardımcısı görevini uzun süre devam etmiştir. Ayrıca kaynaklara göre Muzika-i Hümayun'nun ilk Türk Şefi olmuştur.

Padişah II. Abdülmecid döneminde Saray orkestrası ilerici ve yenileşme çabaları görülmektedir. Bu çabaların başında dönemde flüt sanatçısı olan Saffet Atabinen Bey vardır. 1800 lü yılların ortalarında doğmuş ve küçük yaşta Müzika-i Hümayun'a girerek kendini orda yetiştirmiştir. 1886 yılı İkinci Abdülhamid döneminde kıdemli yüzbaşı rütbesi ile Fransa'ya gönderilmiştir. O dönem iyi bir Flüt sanatçısı olan Saffet Bey Fransa'nın Paris şehrinde farklı hocalar ile çalışıp kendini geliştirmiş. Daha sonra aldığı eğitim ve bilgileri aktarmak üzere Saray Orkestrasına geri dönüş yapıp orkestraya yeni bir soluk getirmiştir. (Sevengil, 1970, s. 105)

Guissepe Donizetti Paşa'nın padişah Abdülmecid'e 1839 yılında Mecidiye Marşını tahta çıktığı temmuz ayında bestelediğini daha önce makalemizde belirtmiştik.

II. Abdülhamid içinde birçok besteci kendisi için marşlar bestelemiş ve padişaha sunmuştur. Bestelenen marş eserlerini dinleyen II. Abdülhamid o dönem Sarayın da orkestra şefliğini yapmakta olan Ahmet Necip Paşanın bestelediği eseri seçmiştir. Bu marş 1876 yılında Hamidiye Marşı olarak ilan edilmiştir. II. Abdülmecid dönemi resmi törenler ve Cuma selamlıklarında Hamidiye marşı icra edilmiştir. Marşın diğer yazılmış marşlardan farklı olarak sözlü şekilde yazılması ve ilk Osmanlı imparatorluğu marşı olması dikkat çeken bir husustur. (Bayındır, 2018, s. 8-9) Padişah II. Abdülhamid'in müzik dinlemeyi sevdiği bilinmektedir. Gençlik yıllarında piyano dersi almış olmasına karşın yoğun geçen ülke meseleleri sebebi ile piyano çalmaya yeterince zaman ayıramamıştır. Fakat kendi çocuklarını müzik ile ilgilenmeleri konusunda yönlendirmiş ve onlara müzik dersleri aldirtmiştir. (Engin, 2001, s. 25)

İkinci Abdülhamid zamanında Saray hayatında sanatın önemli bir yeri bulunmaktaydı. Sultan Abdülmecid Dolmabahçe Sarayı karşısına bir tiyatro binası yaptırmış ve yabancı sanatçılara opera ve tiyatro temsilleri verdirtmişti. Daha sonra İkinci Abdülhamid'de babası gibi kendisi için bir salon yaptırmıştı. Başta Avrupa'dan gelen sanatçılar olmak üzere sanat icracıları kendisine temsillerini burada vermişlerdir. Bu bilgiyi padişah II. Abdülhamid'in kızı olan Ayşe Osmanoğlundan öğrenmekteyiz. Ayşe Osmanoğlu'nun verdiği bilgide İstanbul'a hangi sanatçı grupları gelirse hemen elçiler tarafından Saraya haber verilerek tavsiye edilirdi. Daha sonra bu gelen sanatçılar Saraya davet edilip padişahın huzurunda sanatlarını icra ederlerdi. Ayrıca bu sanatkârlara padişah tarafından nişanlar takdim edilirdi. (Sevengil, 1970, s. 105)

Sultan II. Abdülhamid'in sanatkârlara verdiği çeşitli takdimler konusunda standart bir prosedür yoktu. Genellikle sunulan icranın kalitesi, sanatçının durumu ödülün değerini belirlerdi. Sarayda icra edilen çoğu sanat eserine ihsanda bulunmak padişah tarafından adet haline gelmişti. (Yüksel, 2017, s. 273)

Araştırılan kaynaklardan edindiğimiz bilgiye göre Osmanlı imparatorluğunda uzun yıllar boyunca yaşatılan sanatkâr padişahlar geleneği II. Abdülhamid ile sürdürülmeye devam etmiştir.

Fotoğraf 10: II. Abdülhamid

6. SONUÇ

19. Yüzyıla geldiğimizde Osmanlı İmparatorluğunda her alanda olduğu gibi sanat alanında da batılılaşma eğilimi görülmektedir. Bu değişim sürecinde ekonomik ve kültürel yenileşme hareketleri müzik kültürünün gelişmesinde de rol oynamıştır. Osmanlı İmparatorluğunda iyi eğitim almış Besteci padişahların başında gelen III. Selimden başlayarak II. Mahmud'un reformları ile Osmanlıda müziğin gelişimi de etkilenmiştir. Mehterhane nin kapatılıp yerine Muzika-i Hümayun'un kurulması, Osmanlıda müzik olgusunun değişmesi ve müzisyenliğin Sarayda önemli bir rol oynamasını da yanında getirmiştir. Muzika-i Hümayun'un kurulumundan itibaren yıllarca kuruma hizmet etmiş İtalyan olan Donizetti ve Guatelli Paşa gibi kıymetli müzisyenler uzun süreler boyunca Muzika-i Hümayunu yönetmiş ve gelişmesinde katkıda bulunmuşlardır. Bu sanatkâr müzisyenler dönemin padişahları için marşlar ve eserler yazmış ve bu eserleri sultanlara ithaf etmişlerdir. Ayrıca Osmanlıda bu girişimci hocalar sayesinde yetişen genç müzisyenler batı tarzındaki müziği öğrenmiş, ileride farklı konumlara sahip olmuş ve Osmanlı müziğinin gelişmesinde de pay sahibi olmuşlardır.

Osmanlı İmparatorluğunda hükümdar olmuş her sultanın tavrına göre kendi dönemlerinde müzik ve sanat alanında farklı uygulamalar yaptığını görmekteyiz. Padişah II. Abdülmecid döneminde Saray orkestrasının ilerici ve yenileşme çabaları görülmekte iken, Sultan Abdülaziz döneminde batı müziği önceki padişahların dönemi kadar fazla destek görmemiştir. Yine II. Abdülhamid'in tahta çıkması ile birlikte, Osmanlı İmparatorluğunda batı müziğinde tekrardan canlanma hareketleri gözlemlenmektedir.

Yapılan araştırmalar doğrultusunda, 19.yüzyılda Osmanlı imparatorluğunda yaşamış olan Padişahların müziğe etkileri makalede açıkça sunulmaktadır. Sunulan bu araştırmanın, araştırmacılar tarafından farklı amaçlar için başvurabilecek, kullanabilecek bir kaynak oluşturması hedeflenmiştir.

Bu çalışmada Osmanlı İmparatorluğunda 19.yüzyıl dönemi yaşamış Bestekâr padişahlar ve döneme yön veren önemli müzisyenlerin yenilikçi ve modern sanatçı ruhu ön plana çıkmaktadır. Tahta çıkan her bir padişahın Osmanlının sanat alanında daha ileriye gidebilmesi için müzik üzerine çeşitli reformlar ve yenilikler yaptıkları makalede detaylı bir şekilde sunulmuştur. Bu veriler bağlamında Osmanlıda yıllarca süre gelen geleneklerin izlerini takip etmek ve gelişimini görmek açısından bu çalışma önemli bir kaynak niteliğindedir.

Kaynak taraması sonucunda bu alanda fazla çalışmaya rastlanılmadığından dolayı bu çalışmanın ilgili literatürlere katkı sağlayacağını ve ileride yapılacak çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

Fotoğraf 11: Dört Osmanlı Bestekâr padişahı kartpostalı: Sol üstten sağ alta: Sultan Abdülmecid, Sultan Abdülaziz, Sultan II. Abdülhamid, Sultan II. Mahmud

KAYNAKÇA

- Akdeniz, H. B. (2018). *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*.
- Andıç, F. (2014). *Bir Padişah Portresi II.Mahmud*. Ankara: Hitabevi Yayınları.
- Aracı, E. (2006). *Donizetti Paşa-Osmanlı Sarayının İtalyan Maestrosu*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bayındır, S. (2018). II. Abdülhamid'in Sanata ve Sanatçıya Bakışı. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*.
- Beydilli,K.(2003).*II.Mahmud*.<https://islamansiklopedisi.org.tr/>: <https://islamansiklopedisi.org.tr/mahmud-ii--osmanli> adresinden alındı
- Bicik, M. (2008). *Bilinmeyen yönleriyle II. Abdülhamid*. İstanbul: Akis Kitap Yayınevi.
- Eğecioğlu, Ö. (2006). E.Strauss'un Sultan Abdülaziz'e İthaf Ettiği Beste. *Musiki Mecmuası*, İstanbul.
- Engin, V. (2001). *Sultan Abdülhamid ve İstanbul'u*. İstanbul: Simurg Yayınları.
- Gazimihal, R. M. (1955). *Türk Askeri Muzıkları Tarihi*. İstanbul: Maarif Basımevi.
- Güdek, Adem, Kılıç-Bahar (2016). Muzıka-ı Hümayun'dan Günümüze Klasik Batı Müziğinin Türkiye'deki Tarihsel Gelişimi. *The Journal Of Academic Social Science Studies*.

- Güntekin, M. (2010). *İstanbul'un 100 Musikişinası*. İstanbul: İstanbul Belediyesi Kültür Yayınları.
- Okumuş, E. (2005). III. Selim Dönemi Yenileşme Çabaları. *Kamu Hukuku Arşivi Dergisi*.
- Ortaylı, İ. (2007). *Batılılaşma Yolunda*. İstanbul: Merkez Kitapçılık Yayıncılık.
- Osmanoğlu, A. (2008). *Babam Sultan Abdülhamid*. İstanbul: Selis Kitaplar.
- Özcan, N. (2009). *TDV İslâm Araştırmaları Merkezi*. TDV İslâm Ansiklopedisi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/selim-iii#2-musiki> adresinden alındı
- Öztuna, Y. (1987). *Dede Efendi*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Öztuna, Y. (2006). *Türk Musikisi Akademik Klasik Türk Sanat Musikisinin Ansiklopedik Sözlüğü*. Ankara: Orient Yayınları.
- Öztuna, Y. (2014). *Sultan II. Mahmud Cihan Hakanı ve Yenileşme Padişahı*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Salgar, M. (2001). *III. Selim Hayatı-Sanatı-Eserleri*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Salgar, M. (2005). *50 Türk Müziği Bestekarı*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Sarı, G. Ç. (2014). Osmanlı-Türk Müziğin'de Padişahların İzleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(35).
- Sevengil, A. R. (1970). *Türk Tiyatrosu Tarihi IV Saray Tiyatrosu*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Sözer, V. (1964). *Müzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi*. İstanbul: Atlas Kitapevi.
- Toker, H. (2013). Sultan Abdülaziz'in Musikinaş Kişiliği ve Döneminde Osmanlı Sarayında Musiki Hayatı. *Sultan Abdülaziz ve Dönemi Sempozyumu*, Ankara
- Uçan, A. (2000). *Türk Müzik Kültürü*. Ankara: Evrensel Müzik Yayınevi.
- Yüksel, A. E. (2017). Sultan II. Abdülhamid'in Sanat Hamiliği. *Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Sanat Dergisi*.

Fotoğraflar ve Görsel Kaynaklar Listesi

Fotoğraf 1. *Sultan III. Selim* (İnan ve Suna Kıraç Koleksiyonu, *Album*, lv. 28)

Kaynak: <https://cdn.islamansiklopedisi.org.tr/madde/36/selim-iii-1.jpg>

Fotoğraf 2. *Sultan II. Mahmud*

Kaynak: <https://www.devletialiyeyi.com/sultan-ii-mahmud-han-sayfa-152.html>

Fotoğraf 3 Kaynak: Emre Aracı, *Donizetti Paşa-Osmanlı Sarayının İtalyan Maestrosu*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2006, s.61

Fotoğraf 4 Kaynak: Emre Aracı, *Donizetti Paşa-Osmanlı Sarayının İtalyan Maestrosu*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2006, s.68

Fotoğraf 5: Kaynak: Mecidiye Marşının Guiseppa Donizetti 'nin el yazısı ile bestelediği yıl olan 1839 tarihli yazmasının kapağı ve birinci sayfası. Emre Aracı, *Donizetti Paşa-Osmanlı Sarayının İtalyan Maestrosu*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2006, s.98,99.

Fotoğraf 6 Kaynak: *Sultan Abdülmecid*. Kaynak: Emre Aracı, *Donizetti Paşa-Osmanlı Sarayının İtalyan Maestrosu*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2006, s.90.

Fotoğraf 7: Eduard Strauss'un Sultan Abdülaziz'e ithaf ettiği Vals notasının kapak sayfası

Kaynak: https://sites.cs.ucsb.edu/~omer/DOWNLOADABLE/Abdulaziz_ve_EStrauss.pdf

Fotoğraf 8: Eduard Strauss'un Sultan Abdülaziz'e İthaf ettiği Vals notasının piyano partisi

Kaynak: https://sites.cs.ucsb.edu/~omer/DOWNLOADABLE/Abdulaziz_ve_EStrauss.pdf

Fotoğraf 9: *Sultan Abdülaziz*

Kaynak: <https://islamansiklopedisi.org.tr/abdulaziz>

Fotoğraf 10: *Sultan II. Abdülhamid*

Kaynak: <https://islamansiklopedisi.org.tr/abdulhamid-ii>

Fotoğraf 11: Dört Osmanlı Bestekâr padişahı kart postalı: Sol üstten sağ alta: Sultan Abdülmecid, Sultan Abdülaziz, Sultan II. Abdülhamid, Sultan II. Mahmud

Kaynak: https://www.devletialiyeyi.com/wp-content/uploads/2014/05/251324_470727342959592_137062141_n.jpg